

**Роль бібліотек у розвитку
туристичного краєзнавства**

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ, ТУРИЗМУ ТА КУЛЬТУРНОЇ
СПАДЩИНИ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ЮНАЦТВА

Увага, досвід!

Роль бібліотек у розвитку туристичного краєзнавства

2017

УДК
02:796.5(477.65)
Р 68

Роль бібліотек у розвитку туристичного краєзнавства: інформаційне видання. [уклад. О. Кісельова]; Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва. – Кропивницький, 2017. – 24 с.

У виданні представлено досвід роботи бібліотек Кіровоградщини, що сприяє просуванню бренду Кіровоградської області як туристичного регіону України.

©

Укладач: О. Кісельова
Комп'ютерний набір та дизайн: О. Кісельова
Відповідальна за випуск: Л. Савенко

©Укладач: О. Кісельова
©Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва 2017

Вступ

З давніх часів туризм відкриває людям найширші можливості для вивчення історії, побуту, традицій і культури свого та інших народів. Цікаві маршрути і різноманітні екскурсії формують естетичний смак, розширюють кругозір, розвивають інтелект, допомагають краще пізнати світ. Сьогодні можна з упевненістю сказати, що туризм є потужною індустрією, яка швидко розвивається та включає в себе різні компоненти: екскурсійне обслуговування, транспортні послуги, діяльність туристичних агентств і туроператорів, надання послуг сервісу з розміщення та харчування, інформаційне обслуговування туристів.

В даний час в усьому світі туризм визнаний одним із пріоритетних напрямків розвитку економіки. Україна, як туристичний регіон, незважаючи на свій високий культурно-історичний та природний потенціал, займає дуже незначне місце на світовому туристичному ринку.

Сільський туризм в європейських країнах переконливо довів, що він є важливим фактором вирішення соціально-економічних проблем села: зростання зайнятості на селі, розвиток сільської інфраструктури, отримання стабільних та вагомих прибутків селян, зміцнювання бюджету сільських поселень.

Розвиток сільського туризму в Україні – це не є щось далеке, а найближче завдання, для вирішення якого існують усі передумови. Україна, як жодна інша країна, дуже багата різноманітними пам'ятками природи, історії і культури, національними традиціями, можливостями отримання екологічно чистих продуктів, відпочинку в умовах красивої природи.

Багатогранність туризму дозволяє використовувати його ресурси і в бібліотечній роботі.

Володіючи величезними інформаційними можливостями, бібліотеки впроваджують інноваційні методи роботи, все більше звертаючись до надання туристичних послуг, таких як: туристичне просування рекреаційного потенціалу свого регіону, збір і надання інформації для відпочиваючих, організація виставкової, музейної, екскурсійної та інших видів діяльності.

Отже, пропонуємо познайомитися з досвідом роботи бібліотек Новгородківської ЦБС, Олександрійської РЦБС, Світловодської МЦБС та Світловодського району Кіровоградської області, що сприяє підвищенню іміджу Кіровоградщини як туристичного регіону України.

Зелений туризм, як інноваційна діяльність бібліотек Новгородківської ЦБС

Третяк Н. В., методист Новгородківської ЦБС

*Новгородківщина – наша маленька Батьківщина
Це – чудовий і квітучий край,
Тут знайома кожна нам стежина,
Що ховається аж за небокрай.
Галина Черкас*

Новгородківщина – край з неповторною історією, яка чарує людей своїми загадками, легендами та переказами, що сягають корінням сивої давнини; край незорих степів з древніми курганами, на більшості з яких ще й досі перешіптується сива ковила.

Чи знаємо ми добре свій край? Питання не просте. Час високих технологій, бурхливого потоку інформації віддаляє молодь від пізнання краси рідного краю. Не кожна молода людина знає історію свого села, видатних земляків, а без пізнання і оцінки минулого немає майбутнього. Найбільше можливостей розкрити сторінки славної історії краю є у наших бібліотек. Саме тому надзвичайно важливим завданням, яке постає перед бібліотечними працівниками є розвиток туристичного краєзнавства, формування і розповсюдження інформаційних матеріалів про історію, традиції, обряди, пам'ятки природи, туристичні об'єкти Новгородківщини.

Працюючи творчо, враховуючи зростаючий інтерес користувачів до подій минулого свого краю, бібліотекарі розкривають та популяризують свої краєзнавчі фонди, постійно працюють над поповненням та оновленням краєзнавчих куточків, розробляють туристичні маршрути. Фахівці продовжують роботу зі збору краєзнавчих матеріалів, поповнюють новими матеріалами історії бібліотек, літописи сіл, добірки матеріалів про місцевих поетів, майстрів, видатних людей краю.

Чи не найкращою формою презентації краю є ілюстрація. Інформація, що передається зображеннями, світлинами, репродукціями будить творчу уяву, вільно сприймається людьми різного віку, краще запам'ятовується. Слайд-розповіді, віртуальні мандрівки та віртуальні подорожі дозволяють символічно пройтися туристичними шляхами Новгородківщини, доторкнутися як до багатого і славетного її минулого, так і до сучасної її краси. Найбільш цікавими серед них є: «Новгородківщина туристична» (Н-Миколаївська с/ф), «Мій рідний край, душі моєї пісня» (Верблюзька с/ф), «Мій край, мій народ, його минуле» (ЦРБ), відеопрезентація вишивок Лариси Зоріної та музею під відкритим небом Галини Гопак (ЦРБ).

Видавничу діяльність в даному напрямку представляють туристичні путівники «Забуті святині», «Духовні джерела Новгородківщини», «Краю мій, я тобою живу», «Верблюжка – душі моєї світ», «Пахне рідне село тишиною лугів», інформаційні буклети «Новгородківщина – золоті лани, чисте довкілля, гостинні люди», «Історія селища Новгородка», «Легенда про козака Куца», «Музей історії Новгородківського району», «Легенди рідного краю», «Казковий світ Лариси Зоріної», «Чарівний світ фантазії Галини Гопак», «Авторська пісня Івана Орла», збірка віршів Тамари Косяченко «Моя любов – це Україна», збірка творів переможців районного етапу обласного конкурсу «Первоцвіти Кіровоградщини», збірка віршів поетів Новгородківщини, учасників районного літературного клубу «Світоч» та інші. Все це допомагає нам показати побут, традиції, гостинність, таланти, красу рідного краю, краще розкрити його туристичну привабливість та впевненіше донести краєзнавчу інформацію користувачам.

Глибокі традиції та певний досвід популяризації краєзнавчих знань накопичений у бібліотеках-філіях №1 і №2 села Верблюжки. Так, у 2015 році, з метою формування в місцевій громаді стійкого інтересу до рідного краю, його історії, традицій та культурних цінностей, розвитку туристичної привабливості стартував краєзнавчий бібліопроект «Моє село – моя святиня». За час дії проекту його керівниками – Галиною Воловик та Валентиною Летою зроблено багато цікавого та корисного: виділено краєзнавчу зону «Мій рідний край – життя мого перлина» та краєзнавчі куточки «У звичаях, традиціях народу ти душу свого краю впізнавай», впроваджуються нові, оригінальні форми популяризації краєзнавчої літератури, збирається фольклорно-етнографічний матеріал, організовуються зустрічі з талановитими людьми, під час яких відвідувачі мають можливість ознайомитися із старовинними предметами побуту, вишиванками, унікальними роботами з бісеру, різьбою по дереву, а також народними звичаями та обрядами.

Користується популярністю у місцевих жителів та гостей туристична мандрівка «Чисті роси моєї Верблюжки». Під час подорожі зосереджено увагу на цікавих природних і культурно-історичних об'єктах. Заслугує на увагу «Свято поезії і пісні рідного краю», в якому беруть участь поети-земляки: В. Бугрій, Л. Зоріна, Є. Боса, В. Яценко, С. Шепель, Н. Яценко, О. Чубенко, Н. Радченко, Т. Чернишева. Розповіді поетів і письменників завжди переплітаються піснями у виконанні хору «Дивограй» та виступами дитячого танцювального колективу. Окрасою кожного свята є виставки робіт народних майстрів.

Доброю традицією всієї сільської громади є святкування **Дня села**. Під час свята діють виставки виробів майстрів декоративно-ужиткового мистецтва: вишивка, національний одяг, вироби з лози, соломи тощо. Творчі

колективи розважають українськими піснями, маленькі мешканці розповідають вірші, зізнаючись у любові рідному селу. До святкування долучаються не лише місцеві жителі і гості з ближніх сіл, а і сусідніх районних центрів та навіть регіонів. Саме завдяки таким заходам популяризується наша українська культура з її багатим творчим потенціалом.

Багато уваги краєзнавчій роботі приділяє і бібліотекар Новомиколаївської сільської бібліотеки – Козьма Тетяна Михайлівна. Любов до рідного села, його історії, до землі, до односельців спонукали її до створення краєзнавчої кімнати. У краєзнавчій кімнаті зібрано колекцію експонатів старовини: піч, мисник із глечиками та мисками, скриня, старовинне ліжко, дитяча колиска, рогаці, лопата, кочерга, діжа, терниця, мотовило, леміш для оранки, гребені, веретена, прядки, ткацький верстат, ікони, вишиті рушники, картини і таке інше. Під час проведення екскурсій користувачі бібліотеки та гості села із великим задоволенням знайомляться з експонатами краєзнавчої кімнати, діляться своїм враженням про побачене, знайомляться з історією. Уроки народознавства, народознавчі свята, вікторини, екскурсії дають змогу відвідувачам познайомитися з культурою українського народу, зі звичаями та традиціями. Часто подібні заходи стають справжніми діями. А також Тетяна Михайлівна проводить цікаві екскурсії до надзвичайно мальовничого та красивого ботанічного заказника загальнодержавного значення «Шурхи», який знаходиться за селом, на схилах балки, що спускається до річки Кам'янки. В заказнику екскурсанти можуть помилуватися цінними лікарськими рослинами, а також зустріти тварин, які занесені до Червоної книги України. Всіх охочих бібліотекар проводить до скупчення великих каменів, розташованих в середній частині балки, та таємничої кринички з чистою, джерельною і, головне, – цілющою водою, яку пили ще наші діди-прадіди.

Унікальний досвід із розвитку сільського зеленого туризму має Велико-Чечеліївська сільська бібліотека. Село Велика Чечеліївка є найбільш загадковим і таємничим об'єктом туристично-краєзнавчого маршруту «Духовні джерела Новгородківщини». Тут можна побачити величезні брили, які нині височіють на місці існування колись величного і найбільшого в окрузі жіночого монастиря. А розповідає про його історію та легенди Олександра Оводенко – завідувача сільською бібліотекою та власниця зеленої садиби «Олександра», збудованої на місці колишніх чернечих келій.

Зелена садиба «Олександра» гостинно запрошує тих, кого приваблює тихий безтурботний відпочинок, хто втомився від міської метушні та бажає насолодитись чистим повітрям і колоритними українськими стравами.

Господиня запрошує бажаючих відпочити у своєму зеленому куточку: походити босоніж по ранково-споришовій росі; напитись джерельно-

цілющої води з криниці, яка знаходиться у дворі; скупатися у мальовничому ставку, порибалити та погодувати красенів-лебедів.

Олександра Іванівна пригостить українськими стравами та з великим захопленням зробить екскурс в історію села, бо має багато цікавих, маловідомих, історичних фактів, зібраних особисто нею. З її розповіді можна дізнатися, що село Велика Чечеліївка засноване в 1753 році. Ще до революції пан Чечель об'єднав крихітні хутірці, що купчилились один біля одного в єдине ціле, та збудував собі садибу на одному з пагорбів. У 1800-х роках жили у селі заможні брати Здорики – Мусій та Епіфан, які мали великі земельні володіння. Частину своїх земель неподалік станції «Долинська» вони продали Миколі Давидову. Давидов на цих землях заклав відомий усім дендропарк «Веселі Боковеньки». А ще брати мали добротні цегельний та кінний заводи. На кінному заводі розводили коней Орловсько-Розтопчинської породи, як для роботи, так і для продажу у великі городські центри: Одесу, Варшаву, Петербург. Цегла, яку виробляли на цегельному заводі, мала позначку – літеру «З», тобто Здорики. До речі, з цієї цегли був побудований у селі жіночий монастир. І зараз в селі можна знайти цю цеглу. Вона така міцна, що розбити її дуже складно. Також Олександра Іванівна розповідає цікаві факти із життя Юрія Яновського. Мати письменника, Марія Мусіївна, народилася саме в цьому селі і була дочкою Мусія Здорика. Юрій Яновський з чотирирічного віку жив з батьками у Великій Чечеліївці біля діда і ходив тут у монастирську школу, аж поки його дванадцятирічного не віддали на навчання у Єлисаветград.

Легендою села є жіночий монастир. Як розповідає настоятель Новгородківського Свято-Троїцького храму протоієрей Михайло Іваник, на території монастиря спочатку був зведений чернечий скит а згодом отримано дозвіл на будівництво двох храмів, один з яких був 60 метрів заввишки. За переказами старожилів храм будували дванадцять років, ще стільки ж років в ньому правили молебні, і майже дванадцять років, за радянської влади, він стояв пустою, аж поки його в 30-х роках ХХ ст. не зруйнували .

Зараз у Великій Чечеліївці, де колись височів красень-храм, на невисокому пагорбі лежать, зарослі чагарником, велетенські брили зруйнованої споруди, які щодня нагадують селянам про страшну трагедію далеких часів.

Щороку 7 липня, на храмове свято у день народження Іоанна Предтечі, на цьому святому місці проводяться Святкові богослужіння.

До наших днів вціліли лише господарські споруди, збудовані монашками з каменю: три погребі та дві комори, якими жителі села користуються і зараз. А ще – монастирський парк та бузкова алея, посаджені дбайливими руками черниць-послушниць. Колись неподалік нього була криниця із цілющою водою, яка зараз затоплена ставком. Серед місцевих

жителів існує чимало легенд, пов'язаних з цим місцем: про підземні ходи під монастирськими стінами, про заховані скарби у монастирському підземеллі, про появу образу Божої Матері у затопленій криниці...

Мальовнича природа села Велика Чечеліївка, його багата історія приваблюють гостей, які бажають серцем доторкнутися до неповторних пам'яток духовності та природи, вивчити ази сільського життя, та просто відпочити на природі. Саме тому В-Чечеліївська сільська бібліотека-філія стала базою проведення районного семінару-практикуму бібліотечних працівників «Зелений туризм як інноваційна діяльність сільської бібліотеки».

Весняна пора – це завжди романтичній настрій, нестримне бажання побувати на природі. Саме там можна зрозуміти, що кращого відпочинку, ніж зелений туризм, не існує, бо лише природа надихає на життя, знімаючи з плечей тягар щоденних проблем. З весняним настроєм пройшлися учасники семінару стежками старого монастирського парку, помилювалися бузковою алеєю та могутніми деревами-велетнями, які були посаджені руками монашок і збереглися до нашого часу. Відвідали руїни жіночого монастиря, познайомилися з історичними фактами та легендами про монастир від настоятеля Свято-Троїцького Храму селища Новгородки протоієрея Отця Михаїла. У зеленій садибі «Олександра» побували на місці колишніх монастирських келій, у монастирському погребі, яким господиня садиби до сих пір користується. В приміщенні книгозбірні Олександра Іванівна познайомила із досвідом туристичної роботи бібліотеки, презентувала творчі роботи місцевих народних умільців, представлені на виставці-галереї «Наших оберегів кольори».

Крім поїздки до Великої-Чечеліївки програма семінару включала ще багато різноманітних заходів відповідної тематики, але родзинкою стали: презентація туристично-краєзнавчого маршруту «Духовні джерела Новгородківщини», підготовлена директором музею історії району О. Ф. Кудіною та неформальне спілкування «Сільські бібліотеки Новгородківської ЦБС як об'єкти сільського зеленого туризму», під час якого сільські бібліотекарі презентували туристичні можливості своїх сіл. Цікаві маршрути в поєднанні з легендами, історичними фактами, змістовними коментарями розроблено в Новоандріївській, Петрокорбівській, Інгуло-Кам'янській, Митрофанівській сільських бібліотеках.

З метою популяризації туристичних можливостей рідного краю серед громади, краєзнавців, організаторів туристичної справи для подальшого розвитку туризму як активної форми відпочинку людей директор центральної районної бібліотеки Валентина Григир запропонувала всім присутнім включити екскурсії до бібліотек у ознайомчі туристичні маршрути.

НАША МАЛА БАТЬКІВЩИНА

Черкас Г. Я., член літературного клубу «Світоч» Новгородківська ЦРБ

Тут живуть хороші й працьовиті люди,
Вирощують пшеницю, навчають діточок,
Про їх досягнення можна почути всюди:
Із преси, радіо й телестрічок.

В нашім краю ростуть величні верби,
Калина червоніє в кожному дворі,
Ставоків багато і могутні греблі,
Садки вишневі, де птахи співають до зорі.

Багатий флорою наш рідний край,
Вода джерельна, чиста, мов сльоза,
Природа нам подарувала рай,
На жаль все рідше прилітає стрекоза.

Любіть свою маленьку Батьківщину!
Тут народились ви і вся ваша рідня,
Бережіть її, немов свою дитину,
І вона віддячить вам сповна.

* * *

Бібліотека - вагомий інгредієнт туристичного простору територіальної громади

*З досвіду роботи бібліотек Олександрійської районної
централізованої бібліотечної системи*

Кан Л. І., методист Олександрійської ЦРБ
ім. Д. І. Чижевського

Сьогодні тема туризму посідає важливе місце як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні. Процес взаємодії туризму і бібліотек останнім часом набуває широкого значення для розвитку сільських громад. Від цілеспрямованої діяльності бібліотекаря залежить, що знатимуть пересічні громадяни про місцеві об'єкти національної спадщини, з яких джерел черпатимуть туристично-краєзнавчу інформацію.

Бібліотеками накопичено потужні інформаційні ресурси, які висвітлюють історичний розвиток і сьогодення сільських громад Олександрійського району.

Частиною туристичного продукту є краєзнавчі куточки, де збираються матеріали про історію населених пунктів, відомих особистостей, краєзнавчі, літературні дослідження, наприклад: виставка-знайомство «Подорожуй Олександрійським краєм», виставка-факт «Історія мого краю: факти відомі і невідомі», виставка-ікебана «Неповторний край чудової краси», виставка-кросворд «Я люблю свій край», виставка-альманах «До рідного краю...», виставка-антураж «Туристичний колорит Олександрійщини».

Працівники Олександрійської районної централізованої бібліотечної системи долучаються до місцевого туристичного краєзнавства, інформують відвідувачів про рекреаційні ресурси, пам'ятки історії.

Саме вивчення історії малої батьківщини сприяє розвитку бережливого ставлення до пам'яток культури та історії. Під гаслом «Від краєзнавства до краєлюбства» ефективно в цьому напрямку здійснює свою діяльність Войнівська бібліотека-філія, яка є координаційним центром краєзнавчої, туристичної інформації, об'єднує вчителів, істориків, краєзнавців. Вже не один рік бібліотекар співпрацює з Олександрійським відділом Українського географічного товариства. В якості вченого секретаря є учасником і співорганізатором краєзнавчих засідань (студій). Проведення краєзнавчих засідань не лише дає можливість краєзнавцям обговорити свої напрацювання, а й слугує стимулом для учнівської молоді, яка є учасником всіх засідань, до вивчення рідного краю.

Результатом співпраці стало видання 7 примірників книг про історію сіл: Бандурівки, Морозівки, Войнівки, Куколівки, Долинського, Протопівки та селища Приютівки. Презентації видань відбулися в Олександрійській районній бібліотеці імені Д. Чижевського. Видані книги нині передані у сільські бібліотеки.

Сучасний формат діяльності бібліотек у краєзнавчій роботі передбачає не лише збір та популяризацію літератури, яка висвітлює сторінки історії рідного краю, культурні традиції, творчість його талановитих людей, а й залучення користувачів бібліотек до дослідницької, пошукової діяльності щодо пізнання своїх коренів, традицій. Саме в цьому напрямку є позитивні напрацювання центру краєзнавства, який діє при Новопраській центральній бібліотеці-філії. Новацією бібліотекарів є розробка екскурсійних маршрутів рідним краєм.

В селищі Нова Прага об'єктами відвідування обрано: історичний пам'ятник (автор О. Бернардацці); будинок з мезоніном; річка Бешка; балка зі степовою рослинністю; давні колодязі, що мають смачну воду.

Зокрема, маршрут екскурсії «Новопразькими стежками» проходить біля пам'ятників партизанському руху в селищі, стели з прізвищами земляків-учасників війни (відкрита 9 травня 2015 року), братської могили визволителів селища (перші поховання відносяться до періоду звільнення Нової Праги), місця збору молоді для відправки до Німеччини на примусові роботи. Вшанування жертв фашизму відбувається на місці розстрілу євреїв, в так званому Новопразькому Бабиному Яру. Сюди приходять жителі селища для вшанування жертв фашизму.

Ознайомчі Екскурсії здійснюються до місць, де раніше проживали всесвітньо відомі особистості: Семен Климовський, Дмитро Чижевський.

Серед об'єктів туризму в селищі діє майстерня соломоплетіння С. Г. Піскової. Світлана Григорівна, запрошуючи до світлиці, розповідає про родинні обереги, про традицію соломоплетіння, навчає на майстер-класах як виготовити різні поробки з соломи. Про цей туристичний об'єкт можна дізнатися за посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=Pp2kAcYT3iU>

Наслідком діяльності юнацького пошукового клубу КВІСЕНС, який здійснює розвідкову роботу, є дослідницькі роботи «Легенди рідного краю», «Кіровоградщина за доби козацтва», «А хліб же був...» (свідчення очевидців голодомору), «Рідне селище в роки II Світової війни», «Фронтові дороги новопразьців», «Дослідження релігійної палітри Нової Праги», «Творчість Громого Віктора Володимировича», «Северновська В. С. – героїня книги В. Братченка «Ровесники», «Коли душа співає» (Новопразькі колективи художньої самодіяльності), «Володимир Чубенко – гуморист із Нової Праги», «Гуманізм творів Миколи Петрова», цикл тек «Літературні паростки Нової Праги» (деякі з них видані самвидавом: В. Черногор «Вишнево-яблунева заметіль», В. Гончар «Криниця душі», С. Сафронова «Зажурилась калинонька» та інші)

Всі зібрані матеріали акумулюються в краєзнавчому фонді бібліотеки, на їх основі створено інформаційно-краєзнавчі кейси, які є основою для розробки презентацій, відеоеккурсів в минуле, розробляються екскурсійні маршрути.

Однією з ефективних стаціонарних форм туристичного краєзнавства є музейні кімнати при бібліотеках (Олександрівська, Недогарська, Щасливська бібліотеки-філії). Поряд з музейними експозиціями воєнних часів, спогадами жителів громад, фотодокументами виокремлюються народознавчі куточки з старовинними предметами побуту, вишивкою, українським одягом. Привертають увагу відвідувачів вироби народного ужиткового мистецтва сучасних майстрів і майстринь сіл. Емоційно насичено проходять в музейних кімнатах бібліотечні заходи: акція «Зростаємо патріотами», народознавчі занурення «Рушник вишиваний – України душа», фольклорно-етнографічна імпреза «Кожен край має свій звичай», краєзнавчі читання «Мій край, мій

народ», історико-краєзнавчий екскурс «Сторінками слави історії рідного краю». Саме музейні кімнати бібліотек на сьогодні є перспективними туристичними об'єктами місцевих громад.

Бібліотеки Олександрійської районної централізованої системи є осередками сприяння розвитку сільського зеленого туризму. Місцевий туризм потребує потужної реклами, тож в бібліотеках облаштовано інформаційний простір, присвячений туристичним ресурсам краю. Наприклад, в Протопопівській бібліотеці-філії діє інформаційна експозиція «Протопопівські меридіани туристичної гостинності», де розміщено інформацію про природні об'єкти, зелені садиби, що функціонують на території села. Аби отримати детальнішу інформацію користувачі можуть звернутися до блогу «Протопопівські меридіани», зчитавши мобільним пристроєм QR-код. Застосування QR-кодів – це не данина моді цифрової епохи, це можливість користувачам бібліотеки отримати інформацію швидко і в зручний для них спосіб. В бібліотеці креативно звізуалізовано туристичний маршрут <https://protolib2017.blogspot.com/>

Вагомий інструмент розвитку краєзнавчого туризму – проектна діяльність. На сьогодні Попельнастівська бібліотека-філія № 1 бере участь в реалізації Міжнародного польсько-українського проекту «Соціально-економічні можливості розвитку сіл Олександрійщини», який виконується асоціацією Голдапський місцевий фонд (Польща) та благодійним товариством «Олександрійський районний благодійний інформаційно-консультативний центр» (БТ ОРБІКЦ) (Україна) за фінансування Польсько-Американського Фонду Свободи. Проект, саме Попельнастівської бібліотеки-філії №1, спрямований на підтримку виробів народного мистецтва, місцевих майстрів, відродження народних традицій.

Методичний центр Олександрійської центральної районної бібліотеки скеровує діяльність бібліотек системи з питань удосконалення, осучаснення краєзнавчо-туристичної діяльності бібліотек. Підготовлено і надіслано до бібліотек системи письмові консультації: Бібліотека – складова туристичного простору територіальної громади, «Досвід реалізації бібліотечно-туристичних проектів», web-ліографічний покажчик «Україна туристична», проведено зональний семінар «Бібліотека як складова туристичного простору» <https://sites.google.com/site/oleksandrijskacrb/>

Підсумовуючи все вищесказане, можна з упевненістю стверджувати, що на сьогодні бібліотеки Олександрійської районної централізованої бібліотечної системи позиціонують себе в інфраструктурі туризму, як інформаційні партнери, розробляють, беруть участь у проектах, всіма формами і методами бібліотечної роботи сприяють розвитку краєзнавчого туризму в районі.

* * *

**Бібліотечна робота з туристичного краєзнавства:
традиційні та інноваційні аспекти
З досвіду роботи Світловодської МЦБС**

Підгірна Н. В.,
методист Світловодської ЦМБ

Сучасний формат діяльності бібліотек у краєзнавчій роботі передбачає популяризацію літератури, яка висвітлює сторінки історії рідного краю, його етнічні, мовні, культурні традиції, творчість його талановитих людей, допомога користувачам в кращому пізнаванні своїх коренів, залучення до бібліотек відвідувачів та туристів.

Новацією бібліотекарів стає такий напрямок краєзнавчо-бібліотечної роботи, як бібліотечно-краєзнавчий туризм (розробка туристських маршрутів рідним містом, їх популяризація з використанням новітніх технологій; забезпечення інформаційної підтримки та допомоги громадським краєзнавчим об'єднанням у розробці нових маршрутів).

Отже, розглянемо досвід роботи Світловодської централізованої бібліотечної системи з краєзнавчо-туристичного напрямку, а саме представимо як традиційні, так і інноваційні аспекти роботи.

Бібліотеки Світловодської міської централізованої бібліотечної системи беруть участь в обласних та Всеукраїнських конкурсах, де мають можливість рекламувати своє місто як туристично привабливу місцевість. Наприклад, під час форум-фестивалю «Малі міста України», що відбувся у місті Києві, було успішно презентовано відеоролик, «Світловодськ... моє натхнення, моя любов». Представники урядових організацій, міністерств, мери малих міст України, відомі громадські діячі, які були присутні на форумі, відкрили для себе чудове, привабливе, туристичне місто з гарними краєвидами та розвинутою інфраструктурою.

Велика краєзнавча та пошукова робота здійснена юними користувачами бібліотек системи в рамках обласного краєзнавчого конкурсу «Я пам'ятаю! Я пишаюсь!» Роботи увійшли в десятку кращих робіт області і нагороджені грамотами за участь у конкурсі.

На конкурс історій про подорожі «TRAVEL NOTES», організований бібліотекою на Мулярській, що у місті Львові, представлена відеоробота «Мандрівка під вітрилами», яка увійшла до однойменної збірки.

Актуальним був конкурс відеоробіт, оголошений Представництвом ЄС в Україні в рамках щорічного проекту «ЄС: вибір молодого покління України». Дружня команда фахівців центральної бібліотеки Світловодської централізованої бібліотечної системи та користувачів підготували чудову відеороботу «Тепла оселя в моєму місті», яка була відзначена членами журі

конкурсу. В нагороду учасники були запрошені до міста Києва на молодіжний культурно-мистецький захід.

З метою підвищення професійного рівня та обговорення питань краєзнавчо-туристичного спрямування провідними спеціалістами центральної бібліотеки постійно організовуються семінари бібліотечних працівників з відвідуванням краєзнавчих місць Світловодщини.

Семінар-практикум «Мій рідний край – моя історія жива» відбувся на базі Захарівського краєзнавчого музею, де бібліотекарів дуже гостинно прийняли працівники музею, провели краєзнавчу екскурсію та надали приміщення для роботи в рамках семінару.

До уваги учасників семінару «Історія краю в серцях поколінь» був представлений медіа-архів краєзнавчих матеріалів: відеоматеріали та електронні презентації про будівництво Кременчуцької ГЕС, про затоплення Новогеоргіївська; про земляків учасників Другої світової війни; свідчення очевидців про голодомор в нашій місцевості; про керівництво містом; туристичні маршрути Світловодська та інші.

Для більш поглибленого осмислення цілеспрямованості туристично-краєзнавчої діяльності бібліотек, працівники Світловодської центральної міської бібліотеки, як методичного центру, ініціювали проведення виїзного семінару-практикуму «Краєзнавство та туризм: інформаційні ресурси». До програми навчання увійшли: консультація «Традиційні та інноваційні аспекти бібліотечної роботи з краєзнавства», майстер-клас «Секрети успішної екскурсії», який провели для учасників семінару працівники міського краєзнавчого музею. Також учасників навчання познайомили з дослідницько-видавничими напрацюваннями центральної міської бібліотеки. Це – бібліографічні покажчики літератури «Сім чудес Світловодська», «Краєзнавчий інформаційний простір Світловодська», літературно-художнє видання «Барви рідної землі», міні-довідник юного краєзнавця «Рідкісні тварини нашого краю», буклети «Вдивляючись в замріяний світанок» (сторінками історії міста Світловодська), «Соціальне партнерство з питань краєзнавства» та інші.

Значну увагу бібліотекарі приділяють популяризації літературно-мистецького напрямку. «Все, що душа довірила словам» – таку назву мала презентація книги Костя Оверченка «Люблю тебе таку, яка ти є...», яка відбулася в рамках літературно-краєзнавчої конференції «Історичне минуле рідного краю та любов до України в творах видатного поета-земляка Костя Оверченка». Учасники зустрічі здійснили заочну подорож батьківщиною поета – вуличками Новогеоргіївська, слухали спогади письменника.

У просвітницькому центрі Свято-Покровського собору вже стало гарною традицією проведення конкурсу на краще читання власних віршів «Таланти рідної землі». Організатори літературного вечора – просвітницький центр,

управління культури та освіти – присвятили його рідному краю та рідному місту. Інформаційну підтримку здійснила Світловодська центральна міська бібліотека. Бібліотекарі підготували чудову тематичну відеопрезентацію та створили збірку поезій «Барви рідної землі».

Світловодськ – місто туристичне. Яскравим підтвердженням цьому стало проведення в рамках відзначення дня заснування міста Світловодська туристичного фестивалю «Світловодськ – фест». Його основна мета – привернути увагу до туристичного потенціалу нашого краю, що славиться чарівною природою, давньою історією, видатними діячами, пам'ятними місцями, пам'ятками історії й архітектури.

До цієї події бібліотекарі підготували цікаву розважальну програму. В рамках акції «Бібліотека під відкритим небом» відбулась демонстрація відеофільму «Світловодськ туристичний», тематичні експозиції краєзнавчого змісту. Цікаві вікторини, конкурси, ігри, майстер – класи відвідала рекордна кількість мешканців Світловодська та гостей міста.

Загальноміське туристичне свято, організоване до Всесвітнього дня туризму також прийшлося до душі світловодцям. Учасники складали туристичні пазли, наосліп збирали рюкзак з необхідними для походу речами, монтували намет, грали в ігри з орієнтування на місцевості тощо. Найпопулярнішим був майстер-клас «Рідне місто – очима дітей», який надихнув на творчість багатьох юних мешканців.

Не залишився без уваги презентаційний ряд творчої галереї місцевих літераторів, розташований в парку культури і відпочинку. Там місцеві автори представляли свої літературні твори, молодь декламувала власні вірші.

Одним із найцікавіших напрямків діяльності бібліотек Світловодської ЦБС є екотуризм. Щороку традиційно проводяться заходи у рамках еко-проекту «Оksamитовий сезон», в якому беруть участь старшокласники, батьки, вчителі, бібліотекарі та читачі бібліотек. В рамках проекту кожна група учасників створює свій власний ландшафтний дизайн місцевості, висаджує молоді дерева, прибирає певну ділянку території. Майстер-клас «Подорож екокульки» – одна із нетрадиційних і найцікавіших серед заходів. Змішавши насіння квітів з землею і глиною юні садівники з цієї суміші виліплюють кульки і залишають свою сідбомбу де-небудь на вулиці. Озеленення міста проходить весело і легко.

Участь у громадському житті міста здійснюється завдяки постійному партнерству з літературним об'єднанням «Літо», громадською організацією «Наше місто», міським краєзнавчим музеєм, архівом, міським осередком Всеукраїнської громадської організації «Сокіл», Всеукраїнським товариством «Просвіта», станцією юних натуралістів.

На Веб-сайті «Світловодська міська центральна бібліотека» представлена рубрика «Місто на Дніпрі», яка містить інформаційні ресурси для громади:

- Влада
- Рішення виконкому
- Громадські організації
- Краєзнавство
- Засоби масової інформації
- Місто в кіно
- Перелік перейменованих вулиць

В підрубриці «Місто в кіно» відвідувачі мають можливість переглянути відеофільми, створені працівниками бібліотеки спільно з ТРК «Веселка»: «Світловодськ туристичний», «Мандрівка під вітрилами», «Світловодськ – місто світла і води», «Світловодськ – місто туристичне».

Друкована продукція представлена бібліографічними покажчиками літератури, бібліографічними посібниками, рекомендаційними списками літератури, буклетами, збірниками літературних творів і т. д.

Наприклад, в бібліографічному посібнику «Перлини Світловодщини. Сім чудес Світловодська» розміщена бібліографічна інформація про Православний Просвітницький Центр при храмі Покрова Пресвятої Богородиці, Кременчуцьку ГЕС, меморіал загиблим при форсуванні Дніпра «Вічний вогонь», місця відпочинку та ландшафтні парки.

Інші матеріали містять інформацію про стан та перспективи екології краю, рідкісні тварини нашого краю, про юні таланти, рекламні та інформаційні буклети.

Завершуючи тему традиційних та інноваційних форм туристично-краєзнавчої роботи бібліотек, можна сказати, що традиційні форми краєзнавчої роботи під впливом часу змінюються, стають більш яскравими і ефективними, наближеними до жителів, а інноваційні форми дають можливість рухатись вперед, розвиватись і розвивати рідне місто, рідну країну.

* * *

Туристично-краєзнавчі ініціативи: бібліотечний аспект

З досвіду роботи бібліотек Світловодського району

Гуріна Т. В., бібліотекар I категорії
КЗ «Районна бібліотека Світловодської районної ради Кіровоградської області»

Україна належить до країн із потужними суспільними туристичними ресурсами. Численні унікальні пам'ятки архітектури, археології, мистецтва формують неповторну ауру історичної і культурної значимості нашої держави, що є додатковим позитивним чинником розвитку туризму в країні.

Туристично-краєзнавча діяльність бібліотек Світловодського району надає закладам місцевого колориту, регіональної специфіки, самобутності.

В сільській місцевості саме бібліотека є осередком, який спонукає до вивчення історії, культури рідного краю; надає доступ до матеріалів краєзнавчої тематики.

З метою розкриття туристичної привабливості краю бібліотеки Світловодського району беруть активну участь у реалізації загальнодержавних, обласних та міських заходів щодо підтримки і впровадженні туристично-краєзнавчих ініціатив.

У День святкування 94-ї річниці від дня створення Світловодського району працівники районної бібліотеки підготували та оформили виставкові експозиції про кращих трудівників сільських громад, про видатних людей та загиблих героїв АТО Світловодщини: «Вони прославили рідний край», «Книга Пошани», «Квітне талантами рідна земля», «Екопоселення Семигір'я» та інші. В місцях рекреації для відпочиваючих бібліотекарі розгорнули мобільні фотовиставки з світлинами про мальовничі куточки та краєвиди сіл Світловодського району, про митців і майстрів краю, зокрема: «Вишукана творчість майстрів Світловодщини», «Природа рідного краю», «Краєвиди Світловодщини» та інші.

У рамках проекту «Світловодщина – край нашої мрії», метою якого є збереження пам'яті про малі населені пункти, бажання привернути увагу до їх сьогоденного стану та створити передумови для відродження у майбутньому, районна бібліотека розробила, видала та розповсюдила різноманітні матеріали: буклети, листівки, які містили інформацію про видатних людей, історико-етнографічну спадщину та рекреаційні ресурси сільських населених пунктів Світловодського району.

Відділом культури і туризму Світловодської районної державної адміністрації, спільно з ПрАТ ТРК «ВЕСЕЛКА» в рамках реалізації даного проекту створено культурно-туристичний відеопроєкт «Малі села Світловодщини». У відеопроєкті, безпосередньо, брали участь працівники сільських книгозбірень, які здійснили ґрунтовну і кропітку пошукову роботу серед старожилів малих сіл, зібрали спогади та інформаційні повідомлення про зникаючі та малі населені пункти Світловодського району.

Малі села Світловодського району, отримавши свої назви або від колишніх поміщиків, або завдяки особливостям свого географічного розташування, увічнили себе, ставши малою батьківщиною великих людей. Працівники районної бібліотеки узагальнили та передали матеріали даного проекту до культурно-просвітницького центру «Дніпро Світ».

Крім того, роботи учасників проекту були представлені на краєзнавчий конкурс «Малі села Світловодщини». Найкращі було відзначено дипломами та призами під час туристичного фестивалю «Світловодщина – 2017».

На фестивалі музеїв, зелених садиб і народних умільців «Люби і знай свій рідний край», який проходив у селі Захарівка Світловодського району, районна бібліотека презентувала фотосушку «Вишукана творчість майстрів Світловодщини». Присутні заходу: місцеві мешканці та гості мали змогу ознайомитися зі світлинами про майстрів Світловодського району. Крім районної бібліотеки на фестиваль завітала родина Стеценків із села Нагірного. Микола Олександрович представив для широкого загалу свої картини, які є справжнім вираженням ідей, думок і прагнень автора.

З метою популяризації творчості місцевого історика та краєзнавця Олександра Зленка районна бібліотека надала підтримку в організації зустрічі за круглим столом «Творчість і життєвий шлях історика та краєзнавця Світловодщини – Олександра Зленка». Працівник музею історії села Захарівка Любов Семенівна Шкирай та бібліотекар Віта Гарбуз пригадали разом з присутніми знавцями рідного краю біографією та творчий шлях Олександра Зленка. Усі разом переглянули, створений автором, відеофільм про затоплене місто Новогеоргіївськ «Мандрівка в минуле». Пам'ятним моментом стала фото мить учасників «круглого столу» на фоні експозиції про Новогеоргіївськ.

Підсумком даної роботи має стати видання творів автора книги «Від Крилова до Новогеоргіївська», яка дасть змогу місцевим краєзнавцям, вчителям історії, дослідникам рідного краю глибше вивчати культуру, побут, традиції та звичаї населення Наддніпрянщини.

Бібліотекарі Світловодського району беруть безпосередню участь у створенні туристичних краєзнавчих об'єктів.

Яскравим прикладом такої діяльності є відкриття зеленої садиби «Зимівник Павлюка» – єдиної в Кіровоградській області садиби, що має статус комунального закладу і є власністю Світловодської районної бібліотеки та знаходиться на території Павлівської сільської ради.

Садибу назвали на честь козака та гетьмана війська Запорізького Низового, справжнє ім'я якого – Павло Бут. А саму садибу оформили у стилі давньої української хати ХІХ століття.

Саме на цій садибі для бібліотекарів сільських книгозбірень працівники Світловодської районної бібліотеки провели семінар-квест «Пізнаємо, навчаємось, творимо». Захід містив багато цікавих і пізнавальних моментів: на початку присутні здійснили екскурсію по зеленій садибі, під час якої почули цікаві відомості про давню українську хату ХІХ століття, про предмети побуду, які на сьогодні є музейними експонатами; виконували різноманітні завдання, які випробували учасників на ерудованість, кмітливість, знання рідного краю і його видатних людей та уміння працювати в команді. Всі отримали максимум позитиву та гарного настрою.

Подібні заходи сприяють відродженню української народної творчості, розвитку народних ремесел, декоративно-ужиткового та художнього мистецтва, покращення інвестиційної привабливості регіону.

* * *

ЗМІСТ

Вступ	5
Третяк Н. В. Зелений туризм, як інноваційна діяльність бібліотек Новгородківської ЦБС	6
Черкас Г. Я. Наша мала Батьківщина.....	11
Кан Л. І. Бібліотека – вагомий інгредієнт туристичного простору територіальної громади (<i>З досвіду роботи бібліотек Олександрійської районної централізованої бібліотечної системи</i>).....	11
Підгірна Н. В. Бібліотечна робота з туристичного краєзнавства: традиційні та інноваційні аспекти (<i>З досвіду роботи Світловодської МЦБС</i>).....	15
Гуріна Т. В. Туристично-краєзнавчі ініціативи: бібліотечний аспект (<i>З досвіду роботи бібліотек Світловодського району</i>).....	18

Інформаційне видання

Роль бібліотек у розвитку туристичного краєзнавства

Укладач: О. Кісельова
Комп'ютерна верстка і дизайн: О. Кісельова
Відповідальна за випуск: Л. Савенко

Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва
25006 м. Кропивницький
вул. Декабристів 6/15
(0522) 22 77 93

сайт: www.lib.kr.ua
e-mail: oub@lib.kr.ua

Наша адреса:

Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва
вул. Декабристів, 6/15
м. Кропивницький
25006

Телефон/факс: (0522) 22-74-45
сайт: <http://www.lib.kr.ua>
e-mail: oub@lib.kr.ua

Працюємо щодня
з 9.00 до 18.00

Вихідний день – субота